Journal of Educational Sciences *(JEDUS)*
Spring & Summer, 2025, *32*(1), 209-224
DOI: 10.22055/edus.2025.48145.3667

Rcceived: 13 Nov 2024
Accepted: 20 Jan 2025

Orginal Article

Designing the Aesthetic Model of Education Based on Richard Rorty's view and Criticizing It Based on the Fundamental Reform Document of Education

Marzieh Farzollahi Zanjani*
Mohammad Reza Sarmadi**
Bahareh Azizinejad***

Introduction

Since long ago, the principles of education and ethics on the one hand, and aesthetics on the other, have held special importance in philosophical discussions. Because philosophers disagree about the extent of their influence and how these domains relate to each other, it seems necessary to explore this area further. This research aims to explain educational issues, aesthetic components, and how to connect these two fields from Richard Rorty's perspective. It also critically evaluates his view based on the FRDE (in the second period of high school). Finally, it proposes a model derived from the findings.

Method

The research is practical in terms of purpose and qualitative in terms of method. In this article, using the Meta-Synthesis method (Sandelowski & Barroso's model), qualitative findings related to the topic were reviewed and analyzed. The Delphi method was used to determine the level of consensus among experts. The statistical population of the research was all experts and professors in the field of education, based on purposive sampling. For this purpose, a researcher-made questionnaire with a Likert scale was prepared

* PhD student, Department of Educational Sciences, Philosophy of Education, Payame Noor University, Tehran, Iran.
** Full Professor, Department of Educational Sciences, Philosophy of Education, Payame Noor University, Tehran, Iran. *Corresponding Author:* sarmadi@pnu.ac.ir
*** Associate Professor, Department of Educational Sciences, Educational Adminstration, Payame Noor University, Tehran, Iran.

and given to 10 professors and experts in the field of education in two stages. It's Kendall's coefficient of concordance was checked.

Results

Results showed that in the current study, based on selective coding, 6 codes bring Rorty's educational views closer to the FRDE. The codes, in order of importance, include tolerance, leniency and peaceful coexistence; vitality and hope; emotion and imagination; criticism of oppression, and human rights; self-creation and recreation; and ethical culture.

Discussion

Therefore, according to the research, Richard Rorty's views about education and the aesthetic aspects of that are different from the FRDE's views. Although their perspectives are basically far from each other, some categories have brought them closer and similar together. These 6 categories show how far they can be used in the educational system of Iran.

Keywords: aesthetic, education, Fundamental Reform Document of Education (FRDE), philosophy, Richard Rorty

Author Contributions: Authors 2 and 3 were responsible for leading the overall research process. Author 1 was responsible for research plan design, data collection and analysis and all authors discussed the results, reviewed and approved the final version of the manuscript.

Acknowledgments: The authors thank all dear teachers who have helped us in this research.

Conflicts of interest: The authors declare there is no conflict of interest in this article.

Funding: This research is not sponsored by any institution and all costs have been borne by the authors.

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۸/۲۳
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۱۱/۰۱

مجله‌ی علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز
بهار و تابستان ۱۴۰۴، دوره‌ی ششم، سال ۳۲
شماره‌ی ۱، ص‌ص: ۲۲۴-۲۰۹

مقاله پژوهشی

طراحی مدل زیباشناسانه تربیت مبتنی بر دیدگاه ریچارد رورتی و نقد آن بر اساس سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش

مرضیه فرض اللهی زنجانی *
محمدرضا سرمدی **
بهاره عزیزی نژاد ***

چکیده

از دیرباز اصول تربیتی و اخلاق از یک سو و زیباشناسی از سوی دیگر در مباحث فلسفه اهمیت خاصی داشته‌اند. از آن جایی که فیلسوفان در مورد میزان سنجش و چگونگی ارتباط میان آن‌ها با یکدیگر اختلاف دارند، بررسی در این زمینه ضروری به نظر می‌رسد. هدف از این پژوهش، طراحی مدل زیباشناسانه تربیت مبتنی بر دیدگاه ریچارد رورتی و نقد آن بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (در مقطع متوسطه دوره دوم) بوده است. این تحقیق از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ روش کیفی است و با استفاده از روش فراترکیب هفت‌مرحله‌ای مدل ساندلوسکی و براسو انجام شده است. برای اعتبارسنجی از روش دلفی استفاده شد. جامعه آماری پژوهش تمامی خبرگان و اساتید در زمینه تعلیم و تربیت بودند و آنان به روش هدفمند انتخاب شدند. ابزار پژوهش پرسشنامه دلفی بود. برای این منظور پرسش‌نامه محقق ساخته با طیف لیکرت تهیه شد و در اختیار ۱۰ نفر از اساتید و خبرگان حوزه تعلیم‌وتربیت در دو مرحله قرار گرفت و ضریب هماهنگی کندال آن بررسی شد. نتایج نهایی پژوهش‌ها نشان داد در مطالعه حاضر ٦ مقوله، دیدگاه‌های تربیتی رورتی را به سند تحول نزدیک می‌کند؛ مقوله‌ها به ترتیب اهمیت، شامل تساهل، تسامح و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز؛ نشاط و امید؛ احساس و تخیل؛ نقادی ظلم و احقاق حقوق انسان‌ها؛ خودآفرینی و آفرینش مجدد؛ و فرهنگ اخلاق‌مدار می‌شود. به‌کارگیری مقولات فوق می‌تواند نقش سازنده‌ای در سیستم آموزشی ایران داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: تربیت، ریچارد رورتی، زیبایی‌شناسی، سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، فلسفه

---

* دانشجوی دکتری، گروه علوم تربیتی، رشته فلسفه تعلیم و تربیت، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.
** استاد گروه علوم تربیتی،رشته فلسفه تعلیم و تربیت،دانشگاه پیام نور، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
sarmadi@pnu.ac.ir
*** دانشیار گروه علوم تربیتی، رشته مدیریت آموزشی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

مقدمه

بنا بر عقیده بعضی از محققین اصطلاح زیبایی‌شناسی نخستین‌بار در قرن هجدهم به‌وسیله بومگارتن[1] برای نشان‌دادن اهمیت شناخت از طریق حواس مطرح شد. این واژه سال‌ها بعد به‌عنوان درک زیبایی به‌وسیله حواس مورداستفاده قرار گرفت. به‌کارگیری این اصطلاح توسط کانت برای احکام زیبایی در هنر و طبیعت سبب استمرار و تداوم آن گردید. در قرن بیستم، دیویی[2] به بیان مفهوم زیبایی‌شناسی در زمینه تعلیم‌وتربیت پرداخت و تلاش کرد ارتباط بین تجربه‌های زیبایی‌شناسی و زندگی را روشن کند. در دیدگاه عمل‌گرایانه دیویی هنر و اخلاقیات از یکدیگر جدا نیستند. بررسی اندیشه‌های دیویی در مورد اخلاقیات بدون فهم تجربه زیباشناختی ممکن نیست. اگر چه دیویی به‌روشنی ارتباط بین تجربه زیباشناسی و تربیت اخلاقی را مطرح نکرد، اما از دیدگاه وی اخلاقیات بر اساس زیباشناسی که او تعریف کرده پایه‌گذاری شده است (Ansari et al., 2014).

یکی از پیش‌گامان تحول در عملگرایی (پراگماتیسم) ریچارد. مک. کی. رورتی[3] است. اگرچه او خود را دنباله‌رو دیویی می‌داند، اما در برخی اصول تغییراتی به وجود آورده است. رورتی فرهنگ را به جای علم و زبان را به جای تجربه پذیرفت. آنچه رورتی را از دیویی جدا می‌کند این دو مطلب است: اول این که رورتی تأکید بر علم‌گرایی و روش علمی دیویی را نپذیرفته است. دوم آن که اندیشه‌های رورتی نزدیک به پیشروان فلسفه قاره‌ای مانند نیچه[4] و هایدگر[5] و برخی از اصحاب فلسفه تحلیلی مانند ویتگنشتاین[6] متأخر شده است و ازاین‌رو وی توجه خاصی به مقوله زبان داشته است. از آن جا که زبان نقش مهمی در فرهنگ جوامع دارد، توجه نشان‌دادن رورتی به زبان می‌تواند سبب پیشرفت‌هایی در زمینه‌های مختلف مانند آموزش‌وپرورش شود (Saleki et al., 2019, 159). با عنایت به این که اصول تربیتی و رویکرد زیباشناسانه آن از دیدگاه ریچارد رورتی متفاوت با ارزش‌های ملی و مذهبی حاکم بر کشور است، لذا نظریات این اندیشمند شهیر غربی نیازمند نقد و بررسی است. برای رسیدن به این

1- Baumgarten, Alexander Gottlieb
2- Dewey, John
3- Rorty, Richard Mckay
4- Nietzsche, Friedrich
5- Heidegger, Martin
6- Wittgenstein, Ludwig

مهم از سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش استفاده شده است.

پیشینه پژوهش

علی‌رغم آن که ریچارد رورتی یکی از مهم‌ترین فیلسوفان قرن حاضر است و حوزه نفوذ و تأثیر او در زمینه‌های مختلف فلسفه، بیانگر اهمیت وی در سطح جهانی است، اما بعضی از ابعاد نگرش فلسفی وی چندان مطمح نظر محققین نبوده است. پژوهش‌هایی در مورد دیدگاه‌های تربیتی رورتی انجام گرفته است، اما کمتر پژوهشی در زمینه دیدگاه‌های زیباشناسانه وی در زبان فارسی انجام شده است. این مقاله بر آن است که بر دیدگاه‌های زیباشناسانه وی در تربیت و طراحی مدل بر اساس آن متمرکز شود. برخی پژوهشگران به برخی از ابعاد زیبایی‌شناسی از دیدگاه رورتی پرداخته‌اند: نتیجه پژوهش Saber (2016) در "تبیین خودآفرینی زیباشناختی فردی با کنش سیاسی در اندیشه ریچارد رورتی"، نشان می‌دهد تعمیم‌دادن طرح خودآفرینی فردی به حوزه عمومی امری پسندیده نمی‌باشد.

Kremer (2020) در مطالعه‌ای با عنوان "عمل‌گرایان (پراگماتیست‌ها) بر اساس تجربه زیبایی‌شناسی روزمره"، بر این باور است رورتی، مفهوم زبان را جانشین مفهوم تجربه کرده و برای داشتن ارزش زیباشناسی از ادبیات به‌عنوان ابزاری در جهت ارتقای اهدافش در جنبه‌های عمومی و خصوصی استفاده کرده است. نتایج پژوهش Shusterman (2019) در "زیبایی‌شناسی نزد ریچارد رورتی"، دلالت دارد بعد زیبایی‌شناسی از جانب رورتی، مبهم و دوسویه است. گاهی زیبایی‌شناسی در قلب تمام کار فلسفی رورتی قرار دارد و گاهی به سمت روایت و مخالفت با تئوری گرایش دارد. تحقیق Puolakka (2011) با عنوان "طبیعت‌گرایی و استعاره‌ها به‌سوی زیبایی‌شناسی پراگماتیست رورتیایی"، حاکی از آن است برداشت رورتی از هنر و ادبیات با نظریه زیبایی‌شناسی جان دیویی از برخی جهات با یکدیگر هم‌پوشانی دارند. مطالعه Shusterman (2009) تحت عنوان "زیباشناسی و پست‌مدرنیسم"، نشان می‌دهد رورتی با اعتقاد به اولویت زبان، امتیاز خاصی را برای خلاقیت و استفاده زیباشناسی از زبان قائل است. نتیجه تحقیق Rosenow(1998) در "به‌سوی تعلیم‌وتربیت زیباشناسی؟ تصور رورتی از تعلیم‌وتربیت"، نشان می‌دهد کوشش رورتی در جهت جداسازی امر خصوصی از عمومی برابر با بناکردن اساسی زیباشناسانه برای وجود بشری است. پژوهش Shusterman (1989) در

"پست‌مدرنیسم و چرخه زیباشناسی"، حاکی از آن است طرح اصلی در روایت‌های رورتی از پست‌مدرنیته این است که چگونه قاعده عقل کم‌کم به‌وسیله زیباشناسی تحلیل رفته است.

هدف اصلی پژوهش، طراحی مدل زیباشناسانه تربیت مبتنی بر دیدگاه ریچارد رورتی و نقد آن بر اساس سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش است. سؤال‌های پژوهش عبارت‌اند از: ۱. مؤلفه‌های تربیتی با رویکرد زیباشناسی از منظر ریچارد رورتی چیست؟ ۲. مؤلفه‌های اساسی در تربیت اسلامی با رویکرد زیباشناسی در سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش چیست؟ ۳. با توجه به سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش، چه انتقاداتی بر رویکرد زیباشناسانه تربیتی ریچارد رورتی وارد است؟ ٤. با توجه به رویکرد زیبایی‌شناسانه تربیتی ریچارد رورتی و با درنظرگرفتن معیارهای زیباشناسانه تربیتی سند تحول بنیادین چه مدلی را می‌توان طراحی کرد؟

روش پژوهش

این پژوهش از جنبه هدف، کاربردی است و با روش کیفی فراترکیب انجام گرفته است. روش گردآوری داده‌ها عمدتاً روش فراترکیب (Hashemifar et al., 2022) است. برای تحلیل داده‌ها و اعتبارسنجی مدل، روش دلفی بکار گرفته شده است. در این پژوهش، از الگوی هفت‌مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو[1] استفاده شده است (Samadi et al., 2023; & Ghasemi & Dehghani, 2024). اکثر مطالعات انجام شده در مورد اندیشه‌های ریچارد رورتی از نوع کیفی و فاقد داده‌های کمی هستند. ازاین‌رو به نظر می‌رسد روش فراترکیب، ایده‌ای مناسب باشد تا بتوان ترکیب نسبتاً کاملی از اندیشه زیباشناسانه تربیتی رورتی بر اساس مطالعات کیفی ارائه داد. برای این منظور ابتدا به تنظیم سؤال‌های تحقیق پرداخته شد.

در مرحله بعدی، جست‌وجوی ادبیات به شکلی منظم دنبال شد. به‌منظور نیل به این هدف، لیست کاملی از کتب، مقالات، پایان‌نامه‌ها، رسائل و اسنادی که به نحوی در ارتباط با موضوع مطروحه بود مورد بررسی قرار گرفت. در مرحله سوم متون مناسب مورد گزینش قرار گرفت. ملاک ورود براساس تناسب پژوهش‌های چاپ شده با اصول تربیتی ریچارد رورتی و دیدگاه زیباشناسانه وی در رابطه با جواب سؤال‌های مطروحه تعیین شد. ملاک خروج متون نیز پوشش‌ندادن موضوع پژوهش بود. در گام بعدی با استفاده از مقیاس "برنامه مهارت‌های

1- Sandelowski & Barroso's method

ارزیابی حیاتی"[1] تلاش شد تا به مقالات، بر اساس هر یک از سؤالات، امتیازی بین ۱ تا ۵ داده شود. سؤالات شامل: ۱. اهداف تحقیق؛ ۲. منطق روش؛ ۳. طرح تحقیق؛ ٤. روش نمونه‌برداری؛ ۵. جمع‌آوری داده‌ها؛ ٦. انعکاس‌پذیری؛ ۷. ملاحظات اخلاقی؛ ۸. دقت تجزیه و تحلیل داده‌ها؛ ۹. بیان واضح و روشن یافته‌ها؛ و ۱۰؛ ارزش پژوهش می‌شود. بر اساس امتیازدهی روبریک، به مقاله عالی (۵۰-٤۰)، خیلی خوب (٤۰-۳۱)، خوب (۳۰-۲۱)، متوسط (۲۰-۱۱) و به مقالات ضعیف، کمتر از ۱۰ امتیاز داده شد. در این ارزشیابی، مقالات کمتر از خوب حذف شدند. منابع اطلاعاتی جمع‌آوری شده مبتنی بر معیار مربوطه در گام نخست ۹۷۰ تعداد بود و بعد از بررسی اولیه به ۷٤ عدد کاهش یافت. ۷ مقاله متوسط و ضعیف نیز کنار گذاشته شدند. در نهایت ٦۷ سند به عنوان منابع اطلاعاتی مورد استفاده در تحقیق قرار گرفتند.

در مرحله چهارم، استخراج اطلاعات متون انجام شد. اطلاعات مرتبط با پاسخ سؤالات رساله با تمرکز بر داده‌های منابع به‌صورت خلاصه استخراج و در صورت لزوم کدگذاری شدند. اطلاعات مذکور به طور مرتب دسته‌بندی شدند و در آن‌ها نام و نام خانوادگی نویسنده، عنوان تحقیق، سال انتشار، کد منبع و یافته پژوهش ذکر شد. در مرحله پنجم، تجزیه‌وتحلیل یافته‌ها صورت گرفت. در این مرحله به دلیل آن که داده‌ها کیفی است؛ کدگذاری در این تحقیق از نوع باز شامل متن، کد (مؤلفه)، مفهوم (مقوله محوری) و مقوله گزینشی است. در این قسمت به شناسایی موضوعات مطروحه در رساله پرداخته شد و موضوعات مشابه و یا مؤلفه‌هایی را که با یکدیگر در دیدگاه زیباشناسانه تربیتی رورتی شبیه هستند به‌عنوان کد و مؤلفه در یک طبقه‌بندی قرار گرفت (کدگذاری اول) و سپس این مؤلفه‌ها در طبقه‌بندی، زیرمجموعه طبقه‌ی یک مفهوم بزرگ‌تر (مقوله محوری) که این مؤلفه‌ها را تعریف می‌کند گذاشته شد و در صورت لزوم بر روی مفاهیم نیز کدگذاری انجام شد تا مقوله‌های گزینشی حاصل شود. مستندات جدید با استفاده از روش مقایسه با دیگر پژوهش‌های قبلی مورد مقایسه و تجزیه – ترکیب قرار گرفتند.

مرحله ششم مربوط به کیفیت‌سنجی می‌شود. نتایج تحقیقات مربوط به این رساله، توسط افراد خبره از لحاظ روایی و اعتبار و اطمینان ارزیابی شده و مورد کنترل کیفی قرار گرفت. اعتبارسنجی از طریق تماس طولانی، مشاهده مستمر، بررسی جنبه‌های گوناگون، کفایت مراجع

1- Critical Appraisal Skill program (CASP)

و کنترل از سوی اعضای خبرگان و صاحب‌نظران تعلیم‌وتربیت انجام پذیرفت. بدین منظور با استفاده از روش دلفی پرسش‌نامه‌ای شامل میزان تأثیرگذاری ٦ مقوله بر یکدیگر (مقولاتی که دیدگاه‌های تربیتی رورتی را به سند تحول نزدیک می‌کند) تحت‌نظر چند تن از اساتید طراحی شد. مقولات عبارتند از: نشاط و امید؛ نقادی ظلم و احقاق حقوق انسان‌ها؛ تساهل، تسامح و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز؛ احساس و تخیل؛ خودساماندهی و آفرینش مجدد؛ و فرهنگ اخلاق‌مدار. برای پاسخ از طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت از خیلی کم تا خیلی زیاد استفاده شد و از خبرگان خواسته شد تا طبق طیف لیکرت پاسخ خود را بدهند. جامعه آماری شامل خبرگان اعضای هیئت‌علمی در حوزه تعلیم‌وتربیت است که به صورت هدفمند گزینش شدند. پرسش‌نامه در دو نوبت به ۱۰ نفر از خبرگان فرستاده شد و پاسخ‌ها از طریق ضریب هماهنگی کندال مورد بررسی قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان داد از نظر خبرگان، تساهل، تسامح و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز بیشترین تأثیر را بر روی مقولات دیگر در میان دانش‌آموزان دارد. مقولات دیگر به ترتیب اهمیت، شامل امید و نشاط؛ احساس و تخیل؛ نقادی ظلم و احقاق حقوق انسان‌ها؛ خودساماندهی و آفرینش مجدد و ادبیات اخلاق‌مدار می‌شود. مرحله هفتم مربوط به ارائه یافته‌ها می شود. لذا نتایج و یافته‌های حاصل از مراحل تحقیق ارائه و به نمایش گذاشته می‌شوند تا دانشجویان علوم تربیتی و پژوهشگران حوزه تعلیم‌وتربیت به ویژه مربیان آموزش‌وپرورش از این یافته‌ها بهره‌مند گردند.

یافته‌ها

در این بخش به سؤال‌هایی که در این مقاله مطرح شده پاسخ داده شد. در ابتدا داده‌هایی که از متون استخراج شد کدگذاری شده و سپس برای تجزیه و تحلیل متن از روش فراترکیب استفاده شد. سؤال اول درباره تبیین مؤلفه‌های تربیتی با رویکرد زیبایی‌شناسی از منظر ریچارد رورتی است. این پرسش با استفاده از روش هفت‌مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو، پاسخ داده شد. برای پژوهش حاضر متون مرتبط با سؤال در قالب ۱۹۱ مطلب به‌صورت کدگذاری باز با توجه به دو دوره عمومی (قبل از دانشگاه) و خصوصی (دانشگاه) انتخاب شد و سپس تبدیل پاسخ‌ها از کدگذاری باز به ٦٦ کدگذاری محوری و سپس گزینشی انجام شد. در مجموع ۲۸ مقوله گزینشی کدگذاری شدند. (جدول ۱)

جدول ۱. کدگذاری رویکرد زیباشناسانه تربیت از دیدگاه ریچارد رورتی

Table 1. Coding the aesthetic approach of education from Richard Rorty's view

اصول تربیتی Basic Principles	مقوله گزینشی Selective coding	کد منبع Reference Code
همبستگی اجتماعی	مادی‌گرایی، سودمندی، همدردی	4,6,7,11,16,17,21,26,18,41
توجیه میان‌ذهنی	فرهنگ ادبی اخلاق‌مدار، مفاهمه	32,27,28,1,39
محوریت علائق	برآوردن نیاز دیگران، نشاط	1,5,24,34,26,27
متقاعدسازی	هم‌زیستی مسالمت‌آمیز، گفتمان	32,34
بسط اجماع	نسبی‌گرایی، عدم ترجیح باور خاص	19,36,16,38,25,15,37,23,28
تساهل	انعطاف، فرهنگ ادبی مدارا	19, 27, 28,34
جامعه‌گرایی	عدم تکلیف‌گرایی، نتیجه‌گرایی، احساس، تخیل همدردی، ادبیات تسلی‌بخش	1,5,11,27,35,40,23,24,28
عدالت‌ورزی	نقادی ظلم، تسامح و کثرت‌انگاری	5,22,23,26,28,32
رشد فردیت	خودآیینی و کمال	28
رشد تفکر انتقادی	طعن‌گرایی و تردید در واژگان	7,25,28,32
رشد خلاقیت	قداست‌زدایی، خودساماندهی، تخیل	7,12,1723,26,28,29,40
ایجاد زبان جدید	الگوسازی، خلق استعاره، اقتدار زبان	2,7,1,12,15,29,38,39,40,37

سؤال دوم درباره مؤلفه‌های اساسی در تربیت اسلامی با رویکرد زیباشناسی در سند تحول بنیادین است که این مهم با روش تحلیل مضمون انجام گرفت و برای پاسخ به این سؤال، ابتدا استخراج خرده مضمون‌ها از طریق کدگذاری باز انجام گرفت. سپس بر اساس کدگذاری باز، با توجه به قرابت معنایی و مفهومی، ٤٣ کد با عنوان مضمون‌های اول گزینش شدند و سپس مضمون‌های اول با توجه به مشابهت معنایی تحت ۱۷ مضمون وسیع‌تر به نام مضمون‌های فراگیر قرار گرفتند (جدول ۲).

سوال سوم: در مرحله بعدی با توجه به مبانی نظری سند تحول بنیادین، تلاش شد انتقاداتی را که بر رویکرد زیباشناسانه تربیتی ریچارد رورتی وارد است، تبیین شود. برای پاسخ به این سؤال نیز از روش تحلیل مضمون استفاده شد (جدول ۳).

جدول ۲. کدگذاری رویکرد زیباشناسانه تربیت از دیدگاه سند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش

Table 2. Coding the aesthetic approach of education from FRDE's view

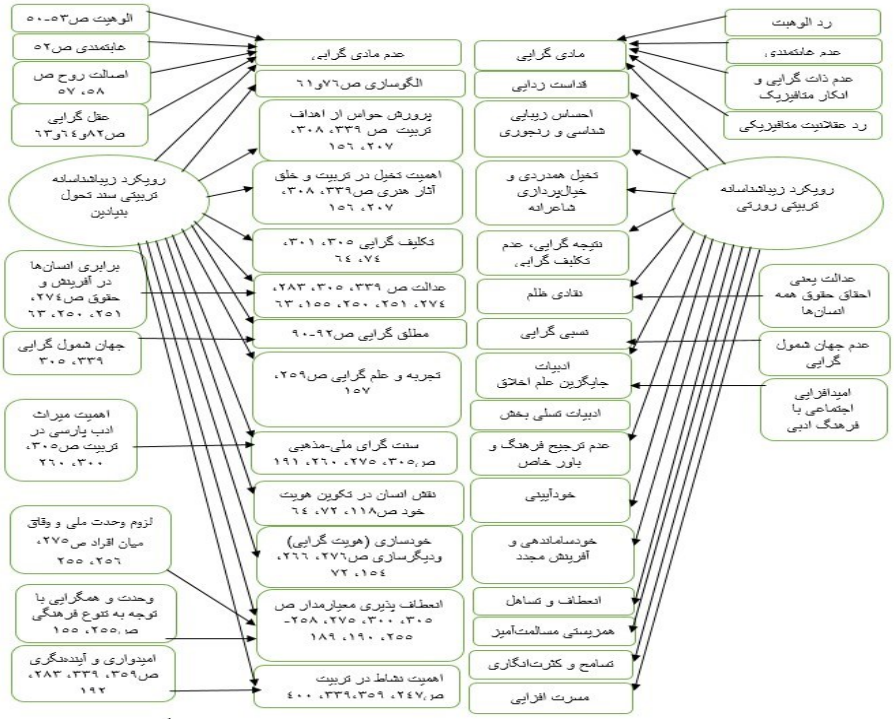
صفحه Page	مضمون‌های فراگیر Comprehensive Themes	صفحه Page	مضمون‌های فراگیر Comprehensive Themes
156,207,308	احساس و تخیل	50,51,53	الوهیت
64,74,301,305	تکلیف‌گرایی	52	غایتمندی جهان
90,91,92	مطلق‌گرایی	51,52,55	وحدت جهان
64,72,118	نقش فرد در تکوین خود	57,58	اصالت روح
154,266,276	خودسازی و دگرسازی	59,60	کمال‌گرایی
191,260,275	سنت‌گرایی ملی- مذهبی	61,76	الگوسازی
155,189,190	انعطاف‌پذیری معیارمدار	63,155,250	عدالت
192,247,283	اهمیت نشاط و امیدواری	63,64,82	عقل‌گرایی
		157,289	تجربه و علم‌گرایی

جدول ۳. نقد رویکرد زیباشناسانه تربیت رورتی بر اساس سند تحول بنیادین

Table 3. Criticism of the aesthetic approach of Rorty's education based on FRDE

دیدگاه سند تحول FRDE'view	دیدگاه رورتی Rorty' view	دیدگاه سند تحول FRDE'view	دیدگاه رورتی Rorty' view
جهان‌شمول‌گرایی	عدم جهان‌شمول‌گرایی	خداباوری	مادی‌گرایی
تجربه و علم‌گرایی	فرهنگ ادبی اخلاق‌مدار	غایت‌مندی	عدم غایت‌مندی
اهمیت تربیت زیبایی‌شناسی	احساس زیبایی‌شناسی و همدردی	اصالت روح	انکار متافیزیک
تکلیف‌گرایی	نتیجه‌گرایی	عقل‌گرایی	رد عقلانیت متافیزیکی
سنت‌گرایی-مذهبی	عدم ترجیح فرهنگ خاص	الگوسازی انسان کامل	رد الگوی الهی
خودسازی و دگرسازی	خودآیینی	عدالت‌ورزی	نقادی ظلم
انعطاف معیارمدار	انعطاف و تساهل	مطلق‌گرایی	نسبی‌گرایی
اهمیت نشاط در تربیت	مسرت‌افزایی	وحدت و همگرایی	هم‌زیستی مسالمت‌آمیز

همان‌طور که یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد ازآنجاکه خاستگاه رورتی مادی‌گرایانه بوده و خاستگاه سند تحول خدامحوری است، بسیاری از نظرهای آنان از خاستگاهی که بدان تعلق دارند منشعب شده و لذا با یکدیگر متفاوت هستند. در این مرحله کوشش شد در پاسخ به سوال چهارم، مدلی بر اساس نقادی نظرات زیباشناسانه تربیت رورتی توسط سند تحول طراحی شود (شکل ۱).

شکل ۱. مدل زیباشناسانه تربیت مبتنی بر دیدگاه ریچارد رورتی و نقد آن بر اساس سند تحول

Fhgure 1. The aesthetic conceptual model of education based on Richard Rorty's perspective and its critique based on FRDE

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش ارائه مدلی زیباشناسانه براساس دیدگاههای تربیتی ریچارد رورتی و نقد آن براساس سند تحول بنیادین به منظور استنتاج دستاوردهایی برای عمل تربیتی بوده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد مبنای فکری رورتی در مسائل تربیتی اصولاً مادی‌گرایانه است؛ جهان دارای غایت و هدفی نیست و اهدافی از قبیل کشف حقیقت یا رهایی بشر موهوم‌اند. تفکر خداناباورانه وی در بسیاری از دیدگاه‌های تربیتی وی تأثیر داشته است. در مجموع، بسیاری از نظرات تربیتی رورتی مانند عدم جهان‌شمول‌گرایی، قداست‌زدایی، نتیجه‌گرایی و ... با فرهنگ مذهبی کشور ما سازگار نیست. نکته قابل تامل این است که زبان نقش مهمی در دیدگاه‌های تربیتی رورتی دارد. زبان دارای اقتدار و ابزاری برای خودآفرینی است و با نوآوری در زبان می‌توان به تبیین امور اخلاقی و تربیتی پرداخت (Kremer, 2020; Rorty, 2020,

(2000; Shusterman, 2019, 2009; Rosenow, 1998

خاستگاه فکری سند تحول بنیادین بر مبنای خدامحوری و مطلق‌گرایی است. سند تحول بنیادین معتقد است جهان به‌عبث آفریده نشده و آفرینش انسان، حیوانات و تمام جهان بر اساس هدفی خردمندانه بوده است.سند تحول، وجود رهبران الهی را به عنوان الگو تربیتی جامعه ضروری می‌شمارد و در امور اخلاقی و تربیتی وظیفه‌گرایی را لازم می‌داند. ازاین‌رو بسیاری از مقوله‌های زیباشناسانه تربیتی رورتی و سند تحول بنیادین با یکدیگر متفاوت هستند. اما علیرغم تفاوتها، در برخی مقولات، نظرات آنان نزدیک به یکدیگر است.

براساس نتایج تحقیق، در ٦ مقوله، میان دیدگاه‌های آنان مشابهت وجود دارد. لازم به یادآوری است ارتباط میان مقوله‌ها دو سویه است؛ مقوله‌های شش‌گانه، حوزه‌هایی مختلف با کارکردهای خاص بوده و در عین حال دارای ارتباط و تأثیرپذیری از و تأثیرگذاری بر یکدیگر هستند. میزان اثرگذاری و اثرپذیری در جامعه‌های مختلف با توجه به فرهنگ و ارزش‌های حاکم بر جامعه، متفاوت است. مقوله‌ها به ترتیب اهمیت و تأثیرگذاری شامل تساهل، تسامح و هم‌زیستی مسالمت‌آمیز؛ نشاط و امید؛ احساس و تخیل؛ نقادی ظلم و احقاق حقوق انسان‌ها؛ خودآفرینی و آفرینش مجدد؛ و فرهنگ اخلاق‌مدار می‌شود.

پیشنهادات کاربردی برای نظام تربیتی

ایجاد و تقویت روحیه کنشگری و مقابله با انفعال: دانش‌آموز اگر بتواند هویت منسجم و یکپارچه‌ای را بیابد؛ می‌تواند رفتارها و تصمیمات زندگیش را با درایت اتخاذ کند. مربیان، زمینه‌ساز موقعیت‌های مناسب برای طرح سوال‌های دانش‌آموز هستند. آنان با به وجود آوردن فضای باز در کلاس، به دانش‌آموزان اجازه طرح سؤالات و نقادی را بدهند. از ابتکارات خلاقانه آنان استقبال کنند و در جهت ساخت و تثبیت هویت فردی و ایجاد حس عاملیت در دانش‌آموز عمل کنند.

نشاط‌آوری و شناسایی عوامل بی‌انگیزگی: مربی علل شادمانی و بدحالی را در دانش‌آموز شناسایی کند و با شناخت علائق و نیازهای دانش‌اموز، انگیزه را در او ایجاد کند. از بهترین راه‌کارها برای ایجاد انگیزه، تقویت اعتماد به نفس دانش‌آموز از طریق تشویق و تقدیر است.

مدارا و تحمل عقاید مخالف:. میزان آستانه تحمل افراد با عوامل و الگوهای مختلفی از جمله عوامل محیطی و فرهنگی و ... ارتباط مستقیم دارد. از آن‌جا که اسلام دینی صلح‌طلب است، مربی برای رسیدن به این هدف والا، تلاش کند آستانه تحمل دانش‌آموزان را در مواجهه با نظرات مخالف بالا ببرد. لذا به دانش‌آموزان بیاموزد در مقابل انتقاد شکیبا بوده و با مخالفین فارغ از رنگ، نژاد، مذهب، عقیده و ... مدارا کنند.

ظلم ستیزی و عدالت‌ورزی: نوع نگاه مربی به مقوله‌ی عدالت اجتماعی و ظلم تأثیر زیادی در شیوه‌ی آموزش وی خواهد داشت. مربی در قالب حکایات، اسطوره‌ها و افسانه‌ها، شعر و ... موضوعاتی مثل مبارزات تاریخی علیه ظلم، نژادپرستی، فقر را برای شاگردان مطرح کند و از آنان بخواهد در کاهش رنج انسان‌ها، احقاق حق خود و دیگران فارغ از نژاد، جنسیت و ... فعال باشند.

تربیت ذوق زیباشناسانه و تخیل: پرورش حس زیباشناسی و خلاقیت در کلاس سبب آسان‌سازی یادگیری درس‌های دیگر، تبیین آزادانه‌ی احساسات، کشف مشکلات عاطفی و رفتاری، ابراز وجود و ارائه تجربه‌های شخصی، تلطیف عواطف و ... می‌شود. از مهم‌ترین دروسی که به این امر می‌پردازد دروس هنر و ادبیات است. مربیان با درک استعدادهای دانش‌آموز، علائق وی را شناسایی کنند و موجب رشد شخصیت دانش‌آموز را در زمینه حساسیت، همدلی و همدردی با رنج دیگران، مثبت‌نگری خلق ایده‌های زیباشناسانه، و ... فراهم کنند.

انتقال مفاهیم اخلاقی و تثبیت آن از طریق ادبیات: متون روایی و داستانی و ادبیات به واسطه آگاهی نسبی و تبیین مستقیم تجارب و عواطف انسانی و جست‌وجو در درون انسان، بینش دانش‌آموز را از دیگران امکان‌پذیر می‌سازد و این امر با همانندسازی با دیگری از طریق قوه تخیل میسر است. مربیان ادبیات فارسی با ارائه داستان‌های اخلاقی و آثار خلاقانه با تأثیرهای عمیق بر روی ذهن و قلب دانش‌آموز، او را به فکر وادارند و وی را به سوی مفاهیم اخلاقی و ارزشی مانند خودباوری، ظلم‌ستیزی، همدردی، امید و نشاط هدایت کنند.

سهم مشارکت نویسندگان: در پژوهش حاضر نویسنده دوم، به عنوان استاد راهنما، نظارت و راهبردی روند کلی پژوهش و تدوین و نهایی‌سازی اصلاحات مقاله را برعهده داشته‌اند. نویسنده اول در تدوین طرح تحقیق، فرآیند گردآوری، تحلیل و تفسیر یافته‌ها و نگارش متن مقاله را برعهده داشته است. نتیجه‌گیری از یافته‌ها و بسط و تفسیربه صورت مشترک با تبادل‌نظر همکاران، با همراهی نویسنده سوم انجام شده است.

تضاد منافع: نویسندگان اذعان دارند که در این مقاله هیچگونه تعارض منافعی وجود ندارد.

منابع مالی: پژوهش حاضر از هیچ موسسه و نهادی حمایت مالی دریافت نکرده و کلیه هزینه‌ها در طول فرآیند اجرای پژوهش بر عهده پژوهشگران بوده است.

تشکر و قدردانی: پژوهش حاضر بدون همکاری مشارکت‌کنندگان ممکن نبود. بدین‌وسیله از کلیه مشارکت‌کنندگان تشکر و تقدیر می‌شود.

References

Ahmadabadi, N., Ahmadi Hedayat, H., & Rahnama, A. (2018). Analysis of the foundations of ethics and moral education in the perspective of Richard Rorty and its critique from the perspective of Allameh Tabatabai, ***New Thoughts on Education,*** *13*(4), 145-170. https://doi.org/10.22051/jontoe.2018.11215.1405 [Persian]

Akrami, M., & Mahmoodi, M. (2010). Richard Rorty: From Anti-metaphysical Neo-Pragmatism to Rejection of Philosophy, ***Metaphysics*****,** *1*(3 & 4), 43-64. [Persian]

Ansari, M., Bakhtiar Nasrabadi, H., Liaghatdar, M., & Bagheri, Kh. (2014). Analyzing the theory of aesthetic experience of John Dewey, ***Research in Curriculum Planning****, 11*(14), 51-62. [Persian]

Asghari, M. (2007). Richard Rorty on Traditional Philosophy, ***Journal of Philosophical Investigations*****,** *50*(202), 113-142. [Persian]

Asghari, M. (2011). Moral Message of Richard Rorty's Philosophy, ***Basic Western Studies*****, *Institute for Humanities and Cultural Studies****,** *1*(2), 1-14. [Persian]

Asghari, M. (2015). Has Richard Rorty a moral philosophy? ***Journal of Philosophical Investigations at University of Tabriz*****,** *9*(17), 53-74.

Bagheri, Kh. (2005). Phases and Principles of education in Richard Rorty's point of view, ***Journal of Psychology & Education*****,** *35*(1), 1-27. [Persian]

Bagheri, Kh., & Khoshkhuei, M. (2002). Man from the point of view of new pragmatism (Richard Rorty), ***Scientific-Research Quarterly of Human Sciences of Al-Zahra University*****,** *12*(42), 15-33. [Persian]

Fundamental Reform Document of Education (FRDE) in the Islamic Republic of Iran. (2011). Secretariat of Supreme Council of the Cultural Revolution. [Persian]

Ghasemi, N; & Dehghani, M. (2024). Towards Reflective Teaching: Meta-Synthesis of Reflection in Teaching-Learning Process, ***Journal of Educational Sciences (JEDUS),*** *31*(1), 123-146. DOI:10.22055/edus.2024.45972.3562 [Persian]

Golmohammadi, S., & Mostafavi, Sh. (2020). Aesthetic Epistemology from the Perspective of Pragmatism as Opposed to Analytic Aesthetics, ***Biannual Academic Journal The Epistemological Research*****,** *9*(19), 157-175. [Persian]

Grippe, E. (2013). Richard Rorty Case: Richard Rorty Life and Works, (Amiri, M. translator), ***Ketab. Mah. Falsafeh*****,** (67), 83-90. [Persian]

Heshmatifar, L; Liaghatdar, M. J; & Abedi, A. (2022). Designing Strategies and Challenges of Entrepreneurship Education Model in the Junior High School in Iran with a Synthesis, ***Journal of Educational Sciences (JEDUS)***, *29*(2) 63-84. DOI: 10.22055/edus.2021.34515.3088 [Persian]

Koopman, C. (2007). Rorty's Moral Philosophy for Liberal Democratic Culture, ***Contemporary Pragmatist***, *4*(2), 45-67. DOI:10.1163/18758185-90000071

Kremer, A. (2020). Pragmatists on the Everyday Aesthetic Experience, ***The Slovak Journal of aesthetic***, *9*(2), 66-74. https://doi.org/10.5281/zenodo.6211145

Laypodlt, G. (2008). Uses of Metaphor: Richard Rorty's Literary Criticism and the Poetics of World-Making, ***New Literary History, Remembering Richard Rorty, The John Hopkins University Press***, *39*(1), 145-163. DOI: 10.1353/nlh.0.0010

Mohseni, H. (2017). *The Relationship Between Ethics and Politics in the Political Thought Richard Rorty*. Master's thesis of Political Science, Department of Law and Political Science, Shiraz University. [Persian]

Najarian, P., Pakseresht, M.J., & Safaei, M. (2002). Postmodernism Themes and their Educational Implicatios, ***Journal of Psychological Achievements***, *9*(1), 89-106. DOI: 10.22055/psy.2002.16474. [Persian]

Nikouye Bandari, H. (2018). Anti-fundamentalism and empathy, a critical analysis of Richard Rorty's approach to human rights, ***The Journal of Public Law Research***, *2*(5), 136-175. [Persian]

Puolakka, K. (2011). Naturalism and Metaphors. Towards a Rortian Pragmatist Aesthetics, ***European Journal of Pragmatism & American Philosophy***, *3*(1), 163-175. DOI: 10.4000/ ejpap.878

Reich, R. (1996). The paradoxes of Education in Rorty's Liberal Utopia, ***Philosophy of Education Yearbook***, 342-351.

Rorty, R. (1998). The priority of democracy to philosophy (Kardan, A. Translator), ***Letter of Culture***, (28), 76-87. [Persian]

Rorty, R. (2000). *Philosophy and Social Hope*, Penguin.

Rorty, R. (2007). *Philosophy and Social Hope*. (Azarang, A., & Abedi, N. Translators), Tehran: Nei Publishing Center. [Persian]

Rorty, R. (2015). *Philosophy and The Mirror of Nature*. (Noori, M. Translator), Tehran: Markaz Publishing Center. [Persian]

Rorty, R. (2019a). *An Ethics for Today: Finding Common Ground Between Philosophy and Religion*. (Sayah, A. Translator), Tehran: Cheshmeh Publishing Center. [Persian]

Rorty, R. (2019b). *Essays on Heidegger and Others*. (Noori, M. Translator), Tehran: Shabkhiz Publishing Center. [Persian]

Rorty, R. (2020). *Contingency, Irony and Solidarity*. (Yazdanjoo, P. Translator), Tehran: Markaz Publishing Center. [Persian]

Rosenow, E. (1998). Towards an Aesthetic Education? Rorty's Conception of Education, ***Philosophy of Education***, *32*(2), 253-265. https//doi.org/

10.1111/1467-9752.00091

Saber, Z. (2016). Explaining the relationship between individual aesthetic self-creation and political action in Richard Rorty'thought, ***Knowledge*****,** (74/1), 139-158. [Persian]

Sæverot, H. (2010). The Contingency of Moral Education: Nabokov versus Rorty, ***Philosophy of Education Yearbook*****,** 300-307. DOI:10.47925/2010.300

Saleki, B., Heydarian, M., Davari ardakani, R., & Eslami, Sh. (2019). The Pragmatist Approach to Education: Richard Rorty, ***Metaphysic*****,** *11*(27), 157-182. [Persian]

Samadi, P; Ahmadi, T; & Ahmadi, P. (2023). Competence of Teachers in the Role of Lifelong Learners in Iran's Public Education System: A Mixed Study, ***Journal of Educational Sciences (JEDUS),*** *30*(2), 16-1. DOI: 10.22055/edus.2023.44355.3487 [Persian]

Sardarnia, Kh., & Mohseni, H. (2020). Foundations and Application of "Otherness" for Social-Political Order on the Thought of Richard Rorty, ***Pazhuhesh-e Siyasat-i nazari*****,** *14*(27), 223-254. [Persian]

Sarmadi, M. R., Mohammadi, A., & Shekari, A. (2019). *Philosophical Schools and Educational Opinions*, Tehran: Payam Noor University Publishing Center. [Persian]

Schleifer M. (1997). Philosophy and Community in Education, a critique of Richard Rorty, ***Analytic Teaching*****,** *17*(2), 93-100.

Shusterman, R. (1989). Postmodernism and the Aesthetic Turn, ***Poetic Today, Duke University Press***. *10*(3), 605-622. https://doi.org/10.2307/1772906

Shusterman, R. (2009). *Aesthetics and Postmodernism*, The Oxford handbook of Aesthetics, Oxford University Press, Chapter 47, 771-782. DOI:10.1093/oxfordhb/9780199279456.003.0047

Shusterman, R. (2019). L'esthétique chez Richard Rorty, *Archives de Philosophie, tome*, *82*(3), 557-572. Available at: https://www.cairn.info/revue-archives-de-philosophie-2019-3-page-557.htm DOI:10.3917/aphi.823.0557

Veisi Cheraghabadi, M. (2013). *Comparative analysis of Kant's moral views and Richard Rorty*, Master's thesis of Philosohy of Education, Department of Psychology and Educational Sciences, Kharazmi University, Tehran. [Persian]

Yousefzadeh Chosary, M. R. (2013). Educational theory and curriculum approach from the perspective of the new pragmatism, ***Research in Curriculum Planning*****,** *10*(10), 46-57. [Persian]

© 2025 Shahid Chamran University of Ahvaz, Ahvaz, Iran. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0 license) (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).